

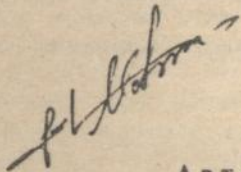
Інститут аграрної економіки
Української академії аграрних наук

На правах рукопису

МАЛІК Микола Йосипович

Проблеми мотивації виробничої діяльності
в аграрній сфері АПК
(методологія і організація)

Спеціальність 08.07.02 - Економіка сільського
господарства і АПК

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1996

00759701 (Т)

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Інституті аграрної економіки
Української академії аграрних наук

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік Української академії аграрних наук
БОРЩЕВСЬКИЙ Петро Прокопович;

доктор економічних наук, професор,
академік Української академії аграрних наук
ГАЙДУЦЬКИЙ Павло Іванович;

доктор економічних наук, професор
ХОДАКІВСЬКИЙ Євгеній Іванович;

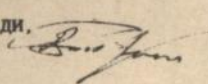
Провідна організація - Національний аграрний університет
(м.Київ)

Захист дисертації відбудеться 18 квітня 1996 р. на засі-
данні спеціалізованої вченої ради Д.01.58.01 по захисту дисер-
тацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук в
Інституті аграрної економіки УААН (252127, м.Київ - 127, вул.
Героїв Оборони, 10, конференц-зал, 3-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту
аграрної економіки УААН.

Автореферат розісланий "___" _____ 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

 Більський В.Г.

ЛННБ ім. В. Стефаника
АН УААН

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Важливою складовою економіки України є аграрний сектор, на долю якого припадає 16 відсотків національного доходу. Активізації виробничої діяльності в цьому секторі відводиться ключова роль при здійсненні економічних реформ, в основу яких покладено реформування виробничих відносин, формування багатокладної економіки, нових господарських структур, зміну методичних підходів до системи матеріального стимулювання праці. Очевидно, що одним із факторів еволюції відносин власності є зміни у свідомості людини (як працівника, споживача, особистості) та мотиваційної сфери. З другого боку, багатоваріантність форм власності і форм господарювання - одна з умов найбільш повної і ефективною реалізації інтересів людини, розкриття її потенційних можливостей.

Актуальність розробки механізмів спонукання людини до підприємницької діяльності зумовлюється, насамперед, внутрішніми потребами ефективного функціонування і розвитку самого виробництва, задоволення потреб і інтересів працівників (членів суспільства).

Не випадково саме відповідність мотиваційних механізмів цілям, інтересам і потребам людини є критерієм її ефективної діяльності.

Тому перед наукою постають нові завдання, особливо в галузі теорії суспільних відносин та власності, трудової поведінки працівника у виробничій діяльності. Разом з тим, необхідно зауважити, що комплексному розгляду цих питань до останнього часу не приділялось належної уваги. Вивчалися окремі аспекти проблеми, проте всі вони спрямовувалися на розкриття змін і розвиток виробничих відносин в умовах загальнонародної форми власності.

Для того, щоб активніше сприяти стабілізації економіки і нормальному економічному ходу реформи, слід переосмислити окремі теоретичні передумови і методологічні підходи до розвитку системи суспільних відносин, приділяти значну увагу питанням формування економічної культури.

Вирішення складних проблем аграрної реформи неможливе без поглиблених розробок прикладного характеру, особливо в зв'язку з формуванням нової підприємницької системи.

Об'єктивний процес посилення впливу членів суспільства на всі сфери його розвитку зумовив інтерес до проведення досліджень соціального і економічного стану працівника як суб'єкта виробничої діяльності. В зв'язку з цим особливий

інтерес являє діалектика взаємодії людини з такими елементами економічної системи, як власність, форми господарювання, підприємництво, організація та оплата праці.

У світовій економічній літературі за останні 30-40 років проблема мотивації праці в ринкових умовах висвітлена досить широко. З'являються праці і у вітчизняній економічній літературі, які висвітлюють питання мотивації через матеріальне стимулювання праці. Але недостатньо досліджень цієї проблеми з точки зору впливу на виробничу діяльність відносин власності і форм господарювання, організації праці.

Ті праці, які з'явилися за останні 2-3 роки, характеризуються різноманітністю поглядів на роль власності в мотивації трудової діяльності і зумовлюються не аналізом економічних процесів і явищ, а соціальним замовленням різних груп, партій і рухів.

Потребують переоцінки і положення традиційної економічної науки відносно суспільного характеру трудової діяльності. З нових методологічних позицій слід визначити роль протилежної складової - підприємницьких функцій. Особливого значення набуває проблема співвідношення форм власності і господарювання, поєднання їх з механізмами усупільнення праці та підвищення її ефективності.

Ступінь розробки проблеми. Наукова розробка проблеми мотивації виробничої діяльності, зокрема в такій життєво важливій сфері як сільське господарство, є предметом уваги багатьох дослідників в Україні і за її межами. Вона одержала відображення в публікаціях Л.Абалкіна, А.Аганбегяна, В.Афоніна, В.Башмачникова, В.Більського, І.Бірмана, Д.Богині, Р.Бора, П.Борщевського, І.Буздалова, О.Бугуцького, М.Вітковського, П.Гайдучького, М.Дем'яненка, Д.Доманчука, А.Ємельянова, Н.Корнаї, М.Лобаса, І.Лукінова, В.Майєра, В.Месель-Веселяка, В.Милосердова, М.Поліщука, В.Нелепа, М.Нижнього, О.Онищенко, В.Рутгайзера, П.Саблука, Д.Сакса, В.Тихонова, Є.Ходаківського, Х.Хекхаузена, Ф.Херцберга, Ф.Хізріча, А.Чухно, В.Юрчишина та інших дослідників. Розробка проблеми в основному здійснюється за двома напрямками: економічним і соціологічним.

Аналіз теоретично-методологічних підходів зарубіжних авторів свідчить, що в більшості публікацій питання мотивації праці висвітлюються або з чисто психологічних /фізіологічних позицій/, або з позицій часткової реорганізації існуючих форм організації виробництва та праці. Теоретичні підходи в питаннях власності також діаметрально протилежні - від збереження

суспільної власності до входу в ринок і абсолюту приватної власності. Тому виникла потреба в дослідженні теоретичних, методичних і практичних питань механізмів мотивації виробничої діяльності в економіці в цілому, і в аграрному секторі зокрема, в умовах становлення ринкових відносин.

Все це визначило вибір теми, формування мети і конкретних завдань дослідження.

Мета і завдання дослідження. Основною метою є удосконалення методологічних, теоретичних і практичних підходів щодо мотивації виробничої діяльності, концептуальних підходів до відносин власності, організаційних структур, матеріального стимулювання праці в умовах нових соціально-економічних відносин на селі. На основі соціально-економічних досліджень проблеми – розробка практичних рекомендацій і пропозицій по формуванню нових підприємницьких структур та систем матеріального стимулювання праці. Відповідно цьому в дисертації поставлені і вирішуються такі завдання:

- удосконалення теоретичних основ реформування відносин власності як основи мотивації виробничої діяльності;

- розробка методології формування і функціонування різних організаційно-господарських структур в сільськогосподарському виробництві;

- дослідження проблеми розвитку форм господарювання як організаційно-економічного і соціально-економічного результату удосконалення виробничих відносин;

- дослідження проблеми організації і нормування праці з позицій поглиблення її кооперації, як одного з факторів мотивації удосконалення організації виробництва;

- опрацювання науково-методичних підходів до реформування сільськогосподарських підприємств /об'єднання, асоціації тощо/ в самокеровані підрозділи /первинні кооперативи/ через різні організаційно-економічні важелі /вкуп, оренда, визначення паю, безплатна передача засобів виробництва, акціонування/;

- розкриття економічної суті і обґрунтування організаційних форм орендних відносин в сільському господарстві;

- визначення організаційно-економічних механізмів формування сільськогосподарських кооперативів в умовах переходу до ринку;

- обґрунтування методичних підходів до розробки і опрацювання внутрішньогосподарських економічних відносин;

- опрацювання методичних підходів до формування суттєвих власників;

- обґрунтування суті матеріального стимулювання праці, як механізму мотивації трудової діяльності;

- обґрунтування методичних підходів до формування матеріальних інтересів працівників колективних сільськогосподарських підприємств;

- розробка методики оцінки трудової участі працівників.

Предмет і об'єкт досліджень. Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних відносин у сільському господарстві, які виникають в процесі виробничої діяльності підприємств і зумовлюють особливості мотивації трудової активності працівників.

Об'єктами досліджень є господарючі суб'єкти різних форм власності і організаційних структур на загальногосподарському і внутрішньогосподарському рівні. Враховуючи багатоплановий характер розвитку форм власності і господарювання та складність проблеми становлення і регулювання економічних відносин, об'єктами досліджень обрані переважно колективні і державні сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства.

Методологія і методика досліджень. Теоретичною і методологічною базою послужили принципи і методи досліджень соціально-економічних проблем, які використовувалися в класичній філософії і ринковій економіці, а також діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ, законодавчі і нормативні акти владних структур, фундаментальні наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем підприємництва, відносин власності, форм господарювання, матеріального стимулювання праці та соціально-економічних перетворень в аграрній сфері.

В дослідженнях застосовувалися методи - соціологічний, монографічний, статистичний, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний, експериментальний та ін.

Джерелом інформації були матеріали статистичних органів і розробки наукових установ, річні звіти, первинні та аналітичні документи сільськогосподарських підприємств, дані анкетних опитувань, довідкова література.

В основу роботи покладено результати багаторічних досліджень автора, проведених в Інституті аграрної економіки УААН протягом 1973-1995 рр. Дослідження здійснювалися згідно з тематичними планами науково-дослідних робіт і безпосередньо пов'язані з виконанням державних і галузевих програм: Програма НДР 0.51.10.06. на 1976-1989 рр., затверджена постановою ДКНТ

СРСР 16 грудня 1975 року № 540; Програма 0.51.103.04 на 1981-1985 рр., затверджена ДКНТ СРСР 4 листопада 1981 р. № 432, і Програма 0.51.10. на 1985-1990 рр., затверджена ДКНТ СРСР 16 червня 1987 р. № 187; Республіканська цільова комплексна науково-технічна програма на 1991-1995 рр. "Продовольство-95", затверджена 27 грудня 1990 року Постановою Ради Міністрів України № 391.

Наукова новизна. В процесі дослідження одержані результати, що мають наукову новизну і виносяться на захист, а саме:

- методологія формування організаційно-господарських структур;

- теоретичне обґрунтування реформування відносин власності як основи мотивації виробничої діяльності;

- розкриття суті потреб і інтересів як мотиваційної основи виробничої діяльності в умовах переходу до ринку;

- методичні підходи до приватизації майна державних сільськогосподарських підприємств;

- пропозиції по реформуванню відносин власності при реорганізації колгоспів і радгоспів;

- методика визначення дольової участі колективних підприємств у майні міжгосподарських формувань;

- прогностичні показники затрат праці на виробництво тваринницької продукції;

- методичні підходи до формування і функціонування сільськогосподарських кооперативів;

- визначення функцій колективних, акціонерних, орендних і кооперативних відносин в мотиваційному механізмі трудової діяльності;

- методика формування економічних відносин при внутрішньогосподарській кооперації;

- обґрунтування методичних підходів до формування матеріального стимулювання праці в колективних сільськогосподарських підприємствах;

- методика визначення трудової участі працівників в колективних сільськогосподарських підприємств у розподілі доходу.

Перелічені наукові результати одержані дисертантом особисто, або в тій чи іншій мірі доповнюють і поглиблюють відповідні розробки інших авторів.

Теоретична і практична значущість. В результаті проведених досліджень здійснений методологічний аналіз мотивів виробничої діяльності, на цій основі зроблена класифікація факторів, що впливають на потреби і інтереси працівника; розроб-

лений механізм приватизації переробних підприємств з участю постачальників сировини і споживачів послуг в АПК.

На основі розвитку підприємництва /кооперативно-колективного, акціонерного/ розкриті форми взаємодії праці і власності, як мотиваційного механізму виробничої діяльності. Обґрунтовані положення про розвиток кооперації в АПК. З врахуванням нових методологічних позицій обґрунтована діалектика поділу і кооперації праці у вирішенні протиріч приватного підприємництва через асоціації, спілки, кооперативи, фермерські господарства.

Результатом виконаних досліджень є розробка механізмів мотивації виробничої діяльності через реформування відносин власності і форм господарювання, розвитку різноплановості економіки і вдосконалення матеріального стимулювання в умовах становлення ринкових відносин. Реалізація їх на практиці забезпечить проведення реформування господарств і їх функціонування з поєднанням інтересів власників, працівників і суспільства.

Апробація роботи. Теоретичні висновки і узагальнення, які зроблені в результаті проведених досліджень, доведені до практичних пропозицій і рекомендацій - по розвитку форм власності і форм господарювання і матеріальному стимулюванню працівників агропромислового комплексу України. Вони використані господарськими, адміністративними і державними органами України при розробці відповідних положень та законодавчих актів.

Розроблені рекомендації і пропозиції у вигляді доповідних записок, доповнень до законодавчих актів отримали позитивну оцінку Міністерства сільського господарства і продовольства України, Кабінету Міністрів України, Комісії Верховної Ради України з питань агропромислового комплексу, земельних ресурсів та соціального розвитку села.

Сформульовані в роботі наукові положення, теоретичні висновки і практичні рекомендації широко використовуються в практиці при приватизації майна, реформуванні колективних підприємств, формуванні інтегральних структур, матеріального стимулювання праці.

Публікація результатів дослідження. Найбільш суттєві теоретичні і практичні результати дослідження, висновки і пропозиції відображені в 120 публікаціях по темі досліджень, обсягом понад 88 друк. аркушів.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація викладена на 380 сторінках машинопису, містить 63 таблиці і схеми.

Структура дисертаційної роботи:

ВСТУП

Розділ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ І РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МОТИВІВ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. 1.1. Об'єктивна необхідність активізації виробничої діяльності в аграрній сфері економіки. 1.2. Система мотивів виробничої діяльності. 1.3. Економічні потреби і інтереси як основа виробничої діяльності. 1.4. Організаційні аспекти мотивації праці.

Розділ II. ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ В МОТИВАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ. 2.1. Власність в системі виробничих відносин. 2.2. Концептуальні аспекти роздержавлення і приватизації власності в сільському господарстві. 2.3. Проблеми власності на землю в системі мотиваційних механізмів. 2.4. Методика реформування власності колективних сільськогосподарських та міжгосподарських підприємств. ~~Господарстві.~~

Розділ III. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ В СИСТЕМІ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ. 3.1. Суть організації праці в системі спонукання до трудової діяльності. 3.2. Передумови організації праці на принципах підяду. 3.3. Нормування праці і її роль у вирішенні завдань мотивації трудової діяльності. 3.4. Методичні питання побудови організаційної системи.

Розділ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ЕКОНОМІКИ. 4.1. Підприємництво, форми господарювання, їх суть і розвиток в системі мотивації виробничої діяльності. 4.2. Внутрігосподарські організаційні структури і економічні відносини. 4.3. Оренда та орендні відносини. Методичні підходи. 4.4. Кооперація. Методологія і практика. 4.5. Методичні підходи до реформування колективних підприємств. 4.6. Малі підприємницькі структури. Економічні та соціальні умови формування та функціонування.

Розділ V. СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ І ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ТРУДОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ. 5.1. Ціна робочої сили і матеріальна заінтересованість у підвищенні ефективності виробництва. 5.2. Методичні підходи до матеріального стимулювання працівників за кінцеві результати роботи. 5.3. Об'єктивна необхідність посилення зв'язку оплати праці з кінцевими результатами. 5.4. Методологія вдосконалення матеріального стимулювання праці. 5.5. Економічна відповідальність як об'єктивна збуджуюча сила активізації трудової діяльності.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

II. ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Серед об'єктивних факторів розвитку суспільного виробництва важливе місце займають відносини власності, підприємницька діяльність, кооперація, поділ і матеріальне стимулювання праці.

Виробнича діяльність завжди відбувається у суспільній формі. Люди працюють спільно /одноосібно, групами, колективами/ і вступають при цьому в певні відносини. Ті зв'язки, в які незалежно від волі і свідомості вступають люди у процесі виробництва, називають виробничими або економічними відносинами. Виробничі відносини утворюють систему, яка характеризується внутрішньою єдністю і базується на взаємозв'язку виробництва, поділу, обміну і споживання, сукупність яких утворює систему виробничої діяльності і її господарський механізм /рис.1/.

На мікрорівні вплив на виробничу діяльність мають, крім відносин власності, форми організації виробництва, конкуренція, підприємництво, безпосередня організація праці на виробництві і матеріальне стимулювання праці.

Рис.1. Схема економічної системи виробничої діяльності

Сама система виробничих відносин поділяється на: організаційно-економічні і соціально-економічні відносини.

До соціально-економічних ми відносимо систему зв'язків "людина-людина", які окреслюють закономірності розвитку відносин власності, розподілу і відтворення суспільного виробництва, направленою на задоволення потреб.

Організаційно-економічні відносини пов'язані з господарською системою організації та управління виробництвом, тобто охоплюють систему відносин "людина-виробництво".

В методологічному плані вихідною позицією вирішення проблеми є визнання різних форм власності і господарювання. Орієнтація на такі форми підприємницької діяльності, які об'єктивно не обхідні аграрному сектору економіки. При відсутності власного досвіду посилення на зарубіжний не може служити відправним моментом. Умови нашої країни і психологічні аспекти працівників відрізняються від аналогічних в інших країнах.

Практика роботи аграрного сектора за останні роки вказує на необхідність активізації виробничої діяльності /табл.1/.

Спад виробництва, який розпочався в 1991 році є результатом порушення функціонування господарського механізму.

1. Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства

Показники	В середньому за роки					
	1961-1970	1971-1975	1976-1980	1981-1985	1986-1990	1991-1994
Продукція сільського господарства /в цінах 1983 р., млрд. крб./	35,11	40,99	44,28	45,40	49,78	38,48
Середньорічні темпи приросту, %	1,17	1,36	1,47	1,5	1,6	-6,5

Темпи росту ресурсів, які направляються в сільське господарство, значно випереджають приріст продукції. За період з 1970 по 1990 роки виробничі фонди сільськогосподарських підприємств зросли в 4,2 раза, поставки мінеральних добрив у 3 рази, оплата праці - в 2,7 раза, а виробництво сільськогосподарської продукції лише на 40 відсотків. Недійові мотиваційні механізми не забезпечували ефективного використання ресурсів.

В усі часи розвитку суспільства діяльність людей спонукалась певними мотивами. Класифікувати мотиви виробничої діяльності можна, якщо ввести певні вихідні критерії, що в сукупності утворюють основу системно-сформованої мотивації. Такими

чинниками, на нашу думку, можуть бути: власність; економічний рівень знань; економічний механізм господарювання. В кожному з цих ознак можна бачити певну направленість за принципом "централізація - децентралізація", які й характеризують суспільні відносини і механізми, що є визначальними в умовах певного етапу розвитку виробництва.

Мотивом виробничої діяльності є забезпечення життя через створення матеріальних благ, в основі якого - праця.

Подальший розвиток суспільства передбачає вдосконалення відносин власності як одного з елементів мотиваційного механізму виробничої діяльності. Для визначення ролі власності в системі мотиваційних механізмів необхідно розглянути економічну суть процесів реалізації різних її форм. При розгляді власності, як мотиваційного механізму виробничої діяльності, виникають проблеми, пов'язані з формами власності і похідними від них формами господарювання.

Власність найповніше реалізується в системі виробничих відносин. Коли власник і виробник співпадають в одній особі (фермер), то ступінь мотивації найвищий. Однак на практиці має місце певна суперечність. Так, кожному члену колективного сільськогосподарського підприємства /КСП/ належить право власності на пай, але суб'єктом права власності є колективне підприємство. Виникає ситуація, коли є два власники. Інтереси власників полягають насамперед в примноженні своєї власності (капіталу), одержанні в майбутньому стабільного доходу.

Найманий працівник пов'язує свою долю з конкретним підприємством - лише джерелом доходу (заробітку), місцем і умовами роботи. Тому його інтерес спрямований на максимізацію доходів, але не пов'язаний з думкою про необхідність переливу капіталу в інші галузі.

Підприємець націлений на ефективність використання капіталів в кожний даний момент, максимізацію одержаного на капітал доходу, що не суперечить інтересам власника. Разом з тим його діяльність буде спрямована на збереження і поліпшення діяльності свого підприємства. Інтерес менеджера займає проміжне місце в системі інтересів, на яких ґрунтується нормальне функціонування капіталів.

Власник реалізує своє право власності через управління і контроль. Але чи можемо ми зводити економічні функції власності лише до управління?

В абстрактній схемі форм власності ми можемо виділити два рівні. Перший - юридичні форми власності (державна, приватна,

колективна), другий - форми їх реалізації (управління, господарювання, розподіл). Отже, форми реалізації власності - це вся економічна практика. Реальною власністю сьогодні володіють суб'єкти управління і контролю.

Разом з тим реальні власники самі зацікавлені у різних формах реалізації своєї влади, що здійснюється через форми господарювання.

Основною методичною передумовою реформування відносин власності є перехід права власності на майно, землю і результати праці від держави до приватних осіб. Визначальним тут має бути інтерес до активізації виробничої діяльності основного виробника сільськогосподарської продукції - селянина-власника.

Прихильники концепції тотальної приватизації допускаються великої теоретично-методологічної похибки, не враховуючи дію закону заперечення, прояв якого стосовно форм власності свідчить про те, що нова форма власності діалектично заперечує попередню. Мотиваційний інтерес полягає у зрощенні власності і влади в одних руках. Об'єктивно власність є джерелом не споживання, а виробництва.

Економічну природу власності ми виводимо з праці. Згідно з офіційною статистикою 45-50% національного доходу потрапляє в особисте володіння і розпорядження кожного працівника. Це особиста приватна власність того, хто її створив. В такій же мірі приватною власністю є і та частина національного доходу, створена працею працівників сфери матеріального виробництва, яка йде на нагромадження. Оскільки все багатство, створене працею людей, то пропорційно вкладеній праці власність має повертатись тим, хто її створив. Реформування відносин власності здійснюється через роздержавлення і приватизацію.

Приватизацію ми розглядаємо як процес реалізації особистості людини в процесі виробництва. Роздержавлення передбачає подолання у відносинах власності абсолютної монополії держави і перетворення державних підприємств у колективні з наступним формуванням на їх основі приватних.

Роздержавлення є процес передачі права управління суб'єктами господарювання. Тобто роздержавлення є відокремлення капіталу як власності від капіталу як функції. Суть роздержавлення полягає в подоланні монополії держави на засоби виробництва і результати праці через збільшення кількості суб'єктів господарювання.

Неодмінною умовою ефективної ринкової економіки є створення конкурентного середовища. Приватизація створює лише передумови

мови до розвитку конкурентного середовища. Але становлення такого середовища потребує тривалого періоду.

Концептуально приватизація в агропромисловому комплексі передбачає зміну відносин власності на засоби виробництва з метою їх якісного використання; створення конкретних суб'єктів господарювання як основи соціально-орієнтованої економіки; стабілізацію економічного стану; структурну перебудову економіки; залучення іноземних інвесторів.

Колективні підприємства АПК утворюються переважно на базі вже діючих структур, а тому їх співвласниками стають досить чисельні (від одного-двох десятків до декількох тисяч чоловік) групи громадян, кожен з яких володіє відносно незначною часткою у колективній власності, що значно обмежує вплив і відповідальність кожного з них за результати діяльності підприємства.

Одним з найбільш поширених шляхів вирішення цих проблем є формування у середовищі співвласників одного або невеликої групи осіб, яких ми називаємо "суттєвими власниками" і які б зосредили у своїй власності значну (бажано більше 1/3) частку колективної власності, і, тим самим, взяли б на себе всю відповідальність за ефективне використання цієї власності.

Формування суттєвого власника є процесом виділення найбільш здатних до управління осіб з числа співвласників і підвищення їх інтересів в активній підприємницькій діяльності (рис. 2).

Зважаючи на особливості землі, як головного засобу виробництва, в аграрній сфері, в дисертації розглянуто питання впливу земельних відносин на мотивацію виробничої діяльності людини. Особливістю таких відносин є невідповідність між землеволодінням і землекористуванням. Під першим розуміють володіння землею на правах власності, під другим - порядок і форми господарського використання землі колективами або фізичними особами.

Суть економічної відмінності між цими двома категоріями відносин полягає в тому, що для землекористування не є обов'язковим право власності, то для землеволодіння також не є обов'язковим обробіток землі її власником. Однак можливе поєднання цих характеристик / фермер/. Тому й існує два підходи у земельних відносинах: обов'язкова приватна власність на землю і необов'язковість приватної власності на землю. Такі відносини регулюються через купівлю-продаж і оренду землі. Через обмеженість коштів немає нагальної потреби однією лише купівлею-продажем вирішувати питання ефективного використання

землі.

Не завжди земельні паї є стимулом до праці з причини відсутності виплат власникам за земельні ділянки, які знаходяться у використанні інших працівників чи колективів. Лише 2.3% господарств виплачували і видавали натурою в 1993 році на земельні паї і дивіденди з прибутку.

Для визначення відношення окремих підприємців до підприємницької діяльності, які працюють на землі, на предмет

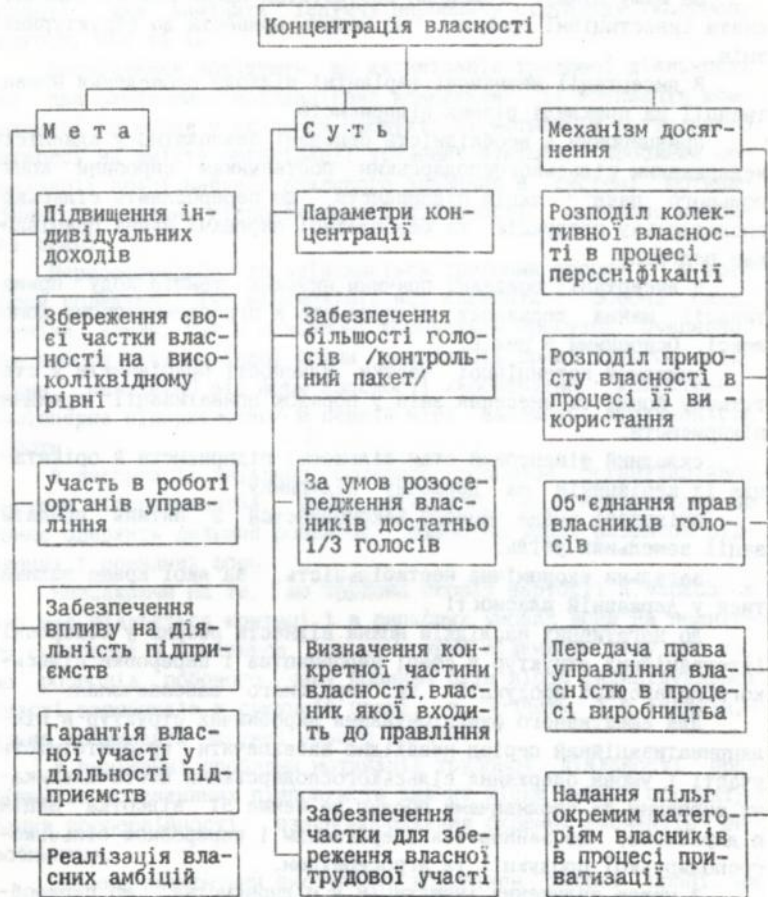

Рис.2. Концептуальна схема концентрації власності.

позбавлення прав володіння і користування необхідна оцінка рівня використання землі. Причому таку оцінку слід робити як в цілому по господарству, так і по окремих суб'єктах господарювання.

В дисертаційній роботі розроблені концептуальні і методичні підходи проведення приватизації майна в агропромисловому секторі, виходячи з посилення мотиву комерційної активності приватного власника.

На нашу думку, головним результатом приватизації повинні стати інвестиційні процеси, що можуть привести до структурних змін.

В дисертації визначені варіантні підходи проведення приватизації на прикладі різних підприємств.

Принциповим є необхідність передачі безоплатно у власність недержавним сільськогосподарським поставщикам сировини контрольного паку акцій підприємств, що переробляють сільськогосподарську продукцію та безоплатної передачі майна працівникам радгоспу.

В дисертації показані причини низьких темпів ходу приватизації майна державних підприємств в агропромисловому комплексі. Основними з них є:

зниження потенційної частки власності працівників у статутному фонді та внесення змін у порядок приватизації орендних підприємств;

складний фінансовий стан більшості підприємств й орієнтація їх керівників на державну підтримку;

очікувані зміни чинного законодавства з питань приватизації земельних угідь;

загальна економічна нестабільність, за якої краще залишатися у державній власності.

До негативних наслідків можна віднести розрив у створенні інтеграційних структур у сфері виробництва і переробки сільськогосподарської продукції та сервісного забезпечення.

Для ефективного функціонування виробничих структур в післяприватизаційний період необхідно забезпечити пріоритетність участі і умови одержання сільськогосподарськими постачальниками сировини та споживачами послуг не менше 51 відсотка акцій підприємств, що займаються зберіганням і переробкою сільськогосподарської продукції та агросервісом.

З метою залучення інвестицій у підприємства, що переробляють сільськогосподарську продукцію, в планах приватизації виділяти частину акцій для їх реалізації вже на першому етапі

приватизації, а кошти направляти для розвитку підприємств.

В роботі зроблено висновок, що наступним етапом розвитку відносин власності в приватизованих державних і колективних сільськогосподарських підприємствах є формування приватної власності їх структурних підрозділів шляхом об'єднання найманих працівників цих підрозділів, а також інших членів господарства, які не беруть участі у виробництві. Такі виробничі підрозділи одержують статус приватного підприємства в складі корпорації, яка замінить існуючу виробничу структуру /колгосп, радгосп, КСП та ін./.

Дослідження показують, що активізація трудової діяльності має два окреслених мотиваційних комплекси: 1) мотивація компенсації за вклад у спільний продукт; 2) мотивація актуального інтересу як змісту організації трудових функцій. Проблема організації праці набуває важливого значення в системі мотиваційного механізму підприємницької діяльності, особливо найманої праці.

Першоосередком, де здійснюється трудовий процес, є трудовий колектив. Тут взаємодіють всі елементи - робоча сила, техніка, земля, тут в основному формується прибуток. Очевидно, від вибору тієї чи іншої форми організації праці, трудових відносин, незалежно від форм власності /кооператив, колективне, акціонерне підприємство/ в певній мірі залежить ефективність роботи.

В дисертації детально розкрито розвиток організаційної системи підприємництва. Можна очікувати, що в майбутньому це явище одержить дальший розвиток. Маємо на увазі розвиток підрядних і орендних форм.

Незважаючи на те, що трудова теорія вартості К.Маркса в наш час піддається критиці і в ринкових умовах вона не повністю співпадає з практикою, ми не можемо відкидати тезу про те, що розподіл робочого часу повинен бути мірою індивідуальної участі виробників в сукупній праці, а, значить, і в індивідуально споживаній частині всього продукту.

У вирішенні проблеми мотивації трудової діяльності працівників колективних підприємств значне місце займає обґрунтування пропорційності, взаємопогодження окремих елементів виробництва.

Такими елементами виступають нормативи затрат праці на виробництво продукції.

Критерієм оцінки розроблених нами проектних трудових затрат є обґрунтовані зміни рівня трудісткості окремих видів про-

дукції, чисельності працівників, рівність продуктивності праці і середньорічних темпів її змін. Чим складніша техніка і різнобічніші економічні зв'язки в суспільстві, тим більші вимоги до точності обліку робочого часу.

Як показали дослідження, значним, якщо не головним чинником активізації виробничої діяльності, є підприємництво або бізнес.

На нашу думку, підприємництво - це процес, заняття виробничою функціональною діяльністю, яка приносить прибуток і особисте задоволення досягнутим. Але в основі всього лежить відповідальність. В законодавстві підприємництво дається в двох значеннях: 1/ юридична особа, тобто суб'єкт громадянських прав; 2/ майновий комплекс, який виступає об'єктом громадянських правових відносин.

Як економічна категорія, підприємництво включає відносини власності та особливості організаційних форм /акціонерні, корпоративні, партнерські/. Отже, форма організації виробництва тотожна формі господарювання і є лише зовнішнім проявом форми підприємництва.

Економічну ефективність підприємництва характеризує проблема "затрати-випуск".

З переходом до ринкової економіки виникають певні процеси, які пов'язані не взагалі з виробництвом, а з відносинами між виробниками і споживачами через купівлю-продаж, тобто через ринок.

Товарне виробництво пройшло тривалий шлях розвитку від простого, до ринкового, які різняться характером поєднання безпосереднього виробника із засобами виробництва та кінцевою метою господарювання /рис. 3/.

Нові колективні і приватні підприємницькі структури в їх нинішньому вигляді далекі від досконалості. Однак, їх зміст можна реально оцінити з позицій специфіки становлення ринкових відносин. Одним з напрямів реформування колективних сільськогосподарських підприємств /КСП/ може бути формування кооперативів, створення приватно-орендних, приватних, систем малих підприємств та фермерських господарств.

Суть вдосконалення економічних відносин зводиться до необхідності реалізації основних вимог закону вартості всередині господарства і визначення внутрігосподарського ринку.

Система внутрішньогосподарських відносин обумовлюється дією різних факторів: інтересами трудового колективу в цілому і кожного члена даного колективу зокрема, а також інтересами,

Рис. 3. Порівняльні характеристики товарного і ринкового виробництва з точки зору його мотивації

NN пп	Показники	Товарне	Ринкове
1.	Управління /посади займають/	виробничники	спеціалісти з маркетингу
2.	Інтереси /домінуючі/	підприємства	споживача
3.	Організаційна структура	централізована вертикальна	децентралізована з мінімумом зв'язків по горизонталі
4.	Мета виробництва	забезпечення внутрішніх інтересів Ціль-коротко-термінова опора на ефективність і продуктивність праці (тактика)	забезпечення зовнішніх інтересів. Цілі довготермінові, опора на стратегію та якість продукції
5.	Організація господарської діяльності /вивчення/	технологія виробництва, аналіз ціни товару і затрат на виробництво	вивчають і аналізують ринок. Ціна товару визначається попиту, оптимальним співвідношень ціни і затрат
6.	Фінансове забезпечення /беруть до уваги/	затрати на виробництво	скільки витратить споживач і яка реакція конкурентів
7.	Обґрунтування організації виробництва	технологічні, зменшення витрат на виробництво. Виробничі випробування	потреби і побажання споживача. Випуск пробної партії товару. Вивчення попиту
8.	Головна турбота /оформлення реклами/	захист при транспортуванні. Вартість витрат на доставку	зовнішній вигляд, естетика - ріст попиту
9.	Виробництво /функціонування/	функціонує, виходячи з можливостей виробничої бази	функціонує виходячи з попиту ринку
10	Попит на продукцію	задовольняє існуючий попит через активізацію праці	створює ринок споживачів через задоволення їх інтересів.

колективів окремих підрозділів, які забезпечують функціонування підприємства як цілісної системи.

В перспективі найбільш масовим шляхом розвитку внутрішньогосподарських відносин буде формування на добровільній основі системи первинних малих колективів, можливо на принципах коо-

перації паїв і оренди, з наданням їм широких прав економічної самостійності. Нами розроблені концептуальні підходи до формування внутрішньогосподарських структур і економічних відносин, проведена їх апробація. Це зокрема: колгоспи "Полісся" і ім. Ватутіна Костопільського району Рівненської області, "Більшовик" Сватівського району Луганської області, "Світанок" Котопського району Сумської області, радгоспи /КСП з 1995 р./, ім. І. Кудрі Чаплинського району Херсонської області та інші.

Внутрішньогосподарські формування, діяльність яких здійснюється на основі товарно-грошових відносин, ми називаємо первинними кооперативами - як основу формування юридичних осіб, що можуть перетворитися у різні господарські товариства.

Так, в асоціації орендарів ім. І. Кудрі Чаплинського району Херсонської області виробничі підрозділи є юридичними особами. Асоціація (функціонує з 1998 року і є об'єднанням (самостійних колективів), взаємовідносини яких ґрунтуються на ринкових товарно-грошових відносинах (табл. 2).

Дієвість внутрішньогосподарської кооперації може бути досягнута при умові охоплення системою виробничих відносин всіх підрозділів.

На основі теоретичних узагальнень розвитку виробництва і дисертації зроблено висновок, що кооперація є важливим фактором, який породжує нову суспільну продуктивну силу.

Ми розглядаємо кооперацію як форму організації підприємницької діяльності, форму вертикальної інтеграції, ведення і організації виробництва. Внаслідок недосконалості законодавчої бази, відсутності достатніх теоретичних розробок сталося повне змішування понять кооперативу, колективного підприємства, колгоспу і кооперації, як співробітництва в широкому загальному розумінні. Будь-який кооператив є звичайною формою підприємства, та не кожне колективне підприємство є кооперативом.

Члени-клієнти в сільськогосподарських кооперативах об'єднують незначну частину свого капіталу /паї/, а не все майно/як це має місце в КСП (колгоспах), чи господарських товариствах/. При цьому вони залишаються незалежними товаровиробниками. Основною діяльністю сільськогосподарських кооперативів є не виробництво сільськогосподарської продукції на землі, а делегування їм функцій маркетингу, заготівлі, переробки, сервісу, збуту, щоб отримати від цього додаткові прибутки для членів-клієнтів кооперативу, як власників цих підприємств.

2. Методичне обґрунтування механізму внутрігосподарських економічних відносин асоціації малих підприємств ім. І.Кудрі

№№ підрозділу	Орендні підрозділи	Вартість валової продукції, тис. крб.	Виробничі витрати, тис. крб.	Валовий дохід, тис. крб.	Податок на прибуток, тис. крб.	Госпрозрахунковий валовий дохід, тис. крб.	Розподіл валового доходу							
							фонд розвитку виробництва		централізований фонд соціально-культурного розвитку асоціації		фонд споживання		резервний фонд	
							%	т. крб.	%	т. крб.	%	т. крб.	%	т. крб.
1.	Хлібороб	812,5	502	310,5	3,5	307	45	138	20	61	25	77	10	37
2.	Нива	735	398	337	4	333	45	150	20	67	25	83	10	33
6.	Молоко-1	768	600	302	2	300	25	75	10	30	50	150	5	15
8.	Прирост	1776	901	385	11	864	50	433	15	129	20	173	5	43
15.	Ремонтник	123	69,8	53,2	0,4	52,8	15	8	10	5,3	70	36,9	5	2,6
18	Склад	177,3	170	7,3	-	7,3	-	-	-	-	-	7,3	-	-
20.	Столова	66	52	14	-	14	-	-	-	-	-	14	-	-
36.	Голова, водій	23,5	10	13,5	-	13,5	-	-	-	-	-	13,5	-	-
37.	Бухгалтер секретар, кадри	56,6	27,8	28,8	-	28,8	-	-	-	-	-	28,8	-	-
43.	і т.д.													
	Всього по асоціації	13642	8919	4723	52	4671	-	1989	-	713	-	1634	-	335

Недоліком кооперативу як форми підприємництва є деяка обмеженість джерел фінансування, необхідність підготовки і навчання працівників, обмеженість напрямків і сфери діяльності.

При реорганізації колективних і приватизації державних сільськогосподарських підприємств, як показують дослідження, можливе формування різних господарських структур, зокрема: створення багатофункціонального кооперативу шляхом об'єднання на кооперативних засадах виробничих підрозділів;

- традиційна колективна (КСП), для якої є обов'язковою участь паями і працею у спільній діяльності;

- акціонерно-пайова форма - акціонерні, пайові та інші господарські товариства, для яких не обов'язкове поєднання майнових і трудових відносин;

- приватно-орендна, при якій визначається лідер, що формує підприємство на основі приватної і орендованої власності;

- дрібнотоварна приватна форма - підсобні фермерські господарства, малі підприємства, які базуються на власній чи найманій праці.

Як перехідний етап необхідні внутрігосподарські структурні зміни. Один з варіантів передбачає створення на базі існуючих первинних підрозділів на добровільній основі первинних кооперативів, колективних малих підприємств, сформованих на базі власного майна і земельних паїв.

Анкетні опитування показали, що керівники реорганізованих господарств не впевнені в піднесенні економіки при набутті нового статусу. Близько 60% опитаних керівників не могли чітко відповісти, які зміни можуть відбутися в їх господарстві найближчим часом. Висловлювалися думки про те, що реорганізацію не слід проводити в умовах кризи і інфляції. Досить висока активність керівників господарств, які підтримують приватну власність (Волинська область - 66,2%, Вінницька - 76,4%, Івано-Франківська - 97,8%).

Для опрацювання методології реорганізації колективного сільськогосподарського підприємства необхідно визначити мету, систему організації виробництва і праці, яким бути сільськогосподарському підприємству. Досягнення мети має відповідати сучасній юридичній, економічній та соціальній ситуації.

Основною функціональною і зв'язуючою ланкою реорганізованого підприємства може стати кооператив по постачанню, збуту, переробці. Членами такого кооперативу є сільськогосподарські виробники - малі підприємства. Працівники кооперативу не є його членами.

Кооператив не займається виробництвом, а тільки пропонує послуги в сфері постачання, зберігання і реалізації продукції і надання натуральних кредитів своїм членам. Кооператив виступає поєднуючою ланкою між ринком і виробником (схема 4).

Найважливішою умовою забезпечення особистої матеріальної заінтересованості у розширенні і вдосконаленні виробництва є стимулювання праці та розподіл матеріальних благ.

В розподілі, який є самостійною функцією виробництва, основним є погодження оплати праці з її кінцевими результатами. І чим тісніший цей зв'язок, тим повніше реалізуються функції розподільних відносин.

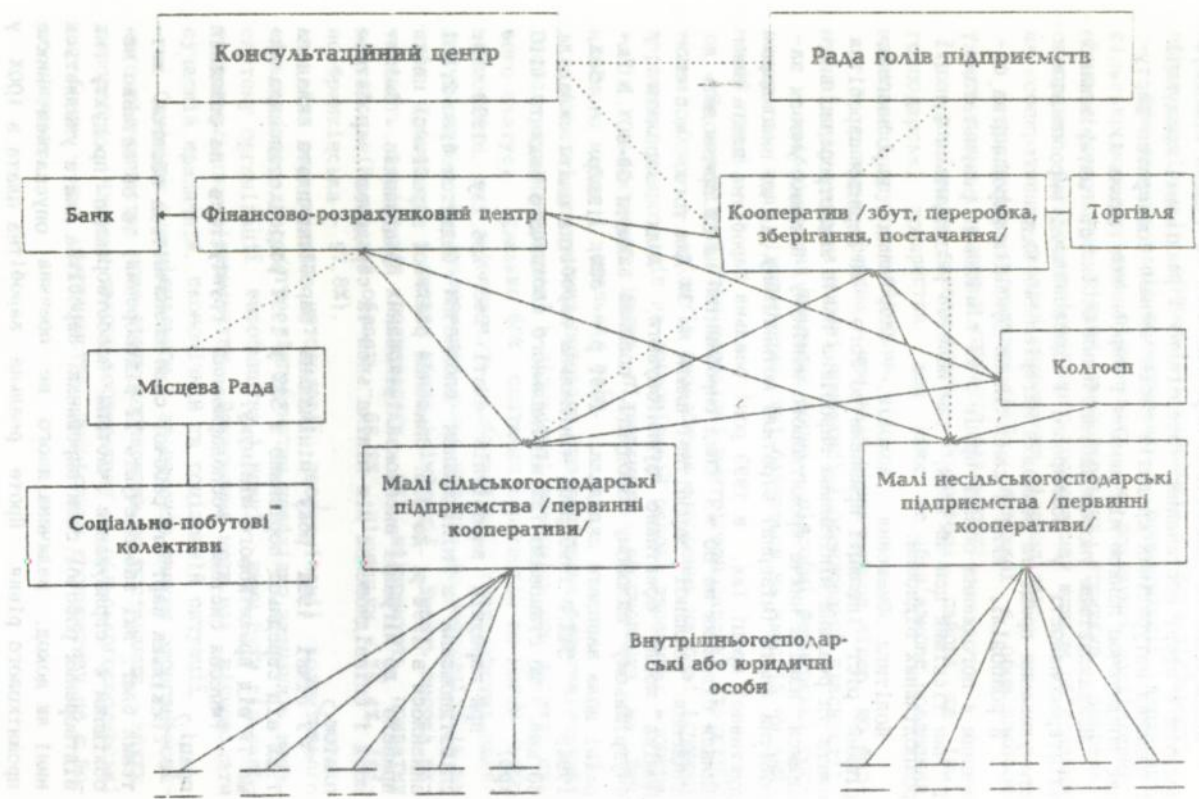
Політика обмеження доходів, скорочення виробництва, різкий ріст інфляції призвели до того, що середня заробітна плата та реальна мінімальна заробітна плата катастрофічно знизилися, навіть нижче прожиткового мінімуму. В таких умовах заробітна плата (мізерна) втратила мотиваційну дію до високопродуктивної праці. Так, в 1993 році реальна заробітна плата знизилася більш як на 80 %. Спад виробництва на 1% призводить до зниження реальної заробітної плати на 3%. Для того, щоб економіка могла ефективно функціонувати, доля зарплати у внутрішньому валовому продукті повинна займати 60-80%. В Україні доля зарплати складала: 1991 р. - 58%, 1992р. - 50%, 1994р. - 34%. В 1990 році мінімальна заробітна плата складала 80 крб., що становило 73% мінімального споживчого бюджету (110 крб.).

При середній заробітній платі 248 крб. у 1990 р. співвідношення з мінімальним споживчим бюджетом було 2,3 і знизилося в 1994 р. до 0,5. Зниження реальної заробітної плати привело до міграції висококваліфікованих працівників. Змінилося і співвідношення між мінімальною та середньою заробітною платою.)

У січні 1994 року мінімальна заробітна плата складала 7,8% від середньої порівняно з 53% у 1991 році і становила лише 7% від прожиткового мінімуму.

Ринкова система господарювання ґрунтується на найманій праці.)

Оскільки вартість робочої сили визначається обсягом життєвих благ, які забезпечують її відтворення, то об'єктивно необхідним є спрямування частини новоствореного продукту на відтворення робочої сили виробника. Заробітна плата уявляється нині як дохід, величина якого не повинна опускатися нижче прожиткового рівня. Проте реальна заробітна плата з 100% у

4. Принципова схема реформування колгоспу

1991 р. знизилась до 32% у 1993 р. Доля зарплати у собівартості продукції на початок 1995 року складала 8,8%, тобто праця на себе при 8-годинному робочому дні займала менше години.

В різні періоди застосовувалися різні підходи до матеріального стимулювання, серед яких можна виділити як вольові, так і економічні. Премія, як форма управління поведінкою працівника в нових виробничих відносинах, які реалізують економічний інтерес працівника, втрачає свій зміст.

Що стосується стимулювання праці, то в ринковій економіці стимулюючу роль повинна виконувати ув'язана з результатами роботи основна оплата. Це підтверджують дані досліджень оплати праці приватних і колективних підприємств.

Основним джерелом відтворення робочої сили повинні стати доходи за працю від різних форм діяльності. Так, заробітна плата робітників і службовців за I півріччя 1995 р. становила 5,3 млн.крб. в середньому за місяць, а середньомісячна оплата праці працівників колективних сільськогосподарських підприємств становила 2,1 млн.крб., або лише 39% від оплати праці в народному господарстві. На Волині у членів колективних сільськогосподарських підприємств у першому півріччі 1995 року оплата праці становила лише 1 млн.704 тис.крб./з коливанням від 1 млн.310 тис.крб. - у Шацькому районі до 2,4 млн.крб.-у Ковельському/. В той же час зарплата працівників молочної і м'ясної промисловості - 6,4 млн.крб., а борошно-мельної - 8,3 млн.крб. Оплата праці зайнятих в сільськогосподарському виробництві в 3-4 рази нижча по відношенню до інших галузей АПК. Проблема полягає в тому, що оскільки оплата праці аграрників була нижчою, ніж у промислових галузях, то і пенсія, яку нараховують від середньомісячного заробітку, у колишніх колгоспників найнижча. В даному випадку не можна говорити про пріоритетність сільської праці та її соціальну захищеність.

В колективних підприємствах, орендних товариствах та ін. особливе місце в організації контролю за мірою праці і мірою стимулювання належить трудовому колективу. При цьому необхідне забезпечення гласності і об'єктивної оцінки трудової активності працівників. Цього можна досягти шляхом використання коефіцієнта трудової участі /КТУ/, або трудової ініціативи /КТИ/.

За ступенем використання в практиці регулювання розподільних відносин, не акцентуючи уваги на різних підходах в підприємствах і значний суб'єктивізм, коефіцієнт трудової учас-

ті можна віднести до показників з категорійними функціями. Коefіцієнт трудової участі /КТУ/ - це економічна категорія, яка являє собою узагальнену кількісну оцінку трудового внеску члена первинного виробничого підрозділу в кінцевий результат роботи колективу.

В дисертації розкриваються питання формування системи і показників оплати праці в різних галузях. Найбільш реальним показником залежності оплати праці від кінцевих результатів виступає валовий доход. Разом з тим, тенденції, які тривалий час займали панівне становище (зрівнялівка), сформували своєрідний тип працівника, який не звик співвідносити трудову віддачу з винагородою і в певному розумінні є несприйнятливим до матеріального стимулювання та інтенсифікації своєї праці. Зрівнялівка в оплаті праці не зникла і в наш час не може не впливати прямо і опосередковано на мотивацію трудової діяльності.

Ринкові умови ставлять вимоги до відповідного стилю мислення. Сюди ми можемо віднести відчуття прибутку, відповідальності перед замовниками, самостійності господарської поведінки, кон'юнктури ринку і конкурентних відносин між партнерами.

Серед механізмів впливу на виробничу діяльність слід виділити чинник економічної відповідальності, як проблем які потребують свого вирішення.

За останні роки спостерігається стійка тенденція зростання ресурсомісткості, коли ріст інвестицій значно випередив ріст виробництва і знижується відповідальність за його ефективність.

Так, за роки восьмої п'ятирічки один процент зростання сільськогосподарського виробництва потребував нарощування виробничих фондів на 1.8%, в дев'ятій - понад 3%, в десятій - одинадцятій - 4%, а в дванадцятій - більше 5%.

Реалізація економічних інтересів здійснюється шляхом виробничої діяльності. Сам момент реалізації - це перехід від об'єктивного до суб'єктивного, від інтересів - до стимулів, стимулювання і матеріальної заінтересованості, певної поведінки.

До організаційних аспектів мотивації виробничої діяльності ми відносимо і змагання. Воно проявляється в різних організаційних формах трудового суперництва індивідів, змагання в колективах, конкуренції в умовах ринкової економіки, виробничого змагання підприємств, економічного змагання регіонів і держав.

Кожний учасник виробничого процесу хоче бачити результати своєї праці і знати її суспільну оцінку. Економічний аналіз і порівняльна оцінка є необхідними компонентами будь-якої системи управління при різних формах власності. Це справляє вирішальний вплив на економічну поведінку як працівників, так і підприємств, стимулює або знижує заінтересованість їх колективів у підвищенні ефективності виробництва.

Змагання - це приватний прояв закону конкуренції. В підприємствах, компаніях економічно розвинених країн змагання відводиться роль стимулятора виробничої активності працівників. Вдосконалення майстерності працівників, як частковий прояв конкуренції - явище об'єктивно обумовлене, прогресивне і в сучасних умовах розвитку виробництва необхідне, хоч і незаслужено забуте в останні роки.

Висновки

Перехід до ринкових відносин передбачає значні зміни в організації виробничої діяльності. В теоретичному і методологічному плані вихідною позицією вирішення даної проблеми є визнання приватної власності на рівні з державною, створення умов для розвитку підприємництва і конкуренції при забезпеченні соціального захисту населення.

Головний напрямок - орієнтація індивіда на задоволення своїх потреб і інтересів через підприємливість, змагальність і прагнення бути вільним через володіння власністю.

Мотивація виробничої діяльності полягає у формуванні в працівника внутрішніх збуджуючих сил, шляхом дії на його потреби, інтереси, ідеали. Усвідомлення потреб працівником у вигляді інтересу служить дійовим чинником задоволення цих потреб.

Орієнтація виробництва на ринок спрямована на розкриття потенційних можливостей через власність. Разом зі змінами форм власності необхідні механізми майнових відносин з повною мірою відповідальності. Розвиток таких відносин проходить через концентрацію власності на рівні виробничих підрозділів і підприємств та створення умов для концентрації власності в руках найбільш підприємливих власників, через оренду і викуп.

В подальшій активізації виробничої діяльності в аграрній сфері визначальна роль належить вирішенню проблем післяприватизаційного розвитку підприємств на принципах:

забезпечення з боку держави правової і економічної рівності всіх форм власності і форм господарювання, всіх суб'єктів підприємницької діяльності;

надання прав працівникам підприємств самим визначати форму господарювання і порядок розпорядження власністю;

розвитку орендних відносин на майно і землю, створення передумов для розвитку конкуренції і ліквідації монополізму;

формування інтегрованих агропромислових структур на основі поєднання інтересів виробників і переробників сільськогосподарської сировини та підприємств різних галузей;

розвиток внутрігосподарських економічних відносин на основі поглиблення відносин власності /формування первинних кооперативів, корпоративних формувань/.

Система матеріального стимулювання праці в умовах ринкових відносин повинна будуватись на вартості робочої сили у взаємопогодженні різних чинників, основними з яких є: розмір мінімальної заробітної плати, вартість життя, відтворення кваліфікованої робочої сили, пріоритетність сільськогосподарської праці. З цієї метою необхідно: розмір заробітної плати (основної) визначати на основі витрат на відтворення робочої сили; запровадити єдину тарифну сітку для диференціації оплати різних категорій працівників; встановити мінімальний розмір заробітної плати (незалежно від форми власності) для забезпечення соціальної захищеності працівників.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені в таких публікаціях :

1. Монографії, книги, розділи в книгах, брошури
1. Мотивація виробничої діяльності в аграрній сфері економіки (методологія і організація). - К.: ІАЕ, 1995 - 10,4 др. арк. с. 171.
2. Організаційні мотиви праці. - В кн.: Мотивація праці та формування ринку робочої сили. За ред. П.Т. Саблука і О.А. Бугуцького. К.: Урожай, 1993. - 0,95 др. арк., в т.ч. автора - 0,9 др. арк. с. 177-188.
3. Приватизація власності як основа реформування підприємств. - В кн.: Розвиток форм господарювання / Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Малік М.Я. та ін.; За ред. П.Т. Саблука і В.Я. Месель-Веселяка. - К.: Урожай, 1993. - 0,6 др. арк. с. 87-89.
4. Уроки бригадного подрядя. - К.: Урожай, 1987. - 3,77 печ. л. с. 11.
5. Углубление хозяйственных отношений в условиях аренды. Индивидуальный и семейный арендный подряд. - В кн.: Человек в аграрной сфере. - К.: Наукова думка, 1991. - 26,0 др. арк., в т.ч. автора - 1,1 др. арк. с. 172-190.
6. Анализ и оценка развития различных форм хозяйствования на селе. - М.: МП "Попит", 1991. - 5,0 печ. л., в т.ч. автора - 0,8 печ. л. с. 130
7. Нормативы часу і чисельності працівників тваринницьких ферм. - К.: Урожай, 1990. - 36,4 др. арк., в т.ч. автора - 5,0 др. арк. с. 387
8. Совершенствование распределительных отношений в условиях аренды и внутрихозяйственной кооперации. - К.: Урожай, 1989. - 2,6 печ. л., в т.ч. автора - 2,4 печ. л. с. 67.

9. Матеріальне і моральне стимулювання праці в колгоспі. - К.: Урожай, 1989. - 6,3 др.арк., в т.ч. автора - 2,1 др.арк. *с. 14-17*.
10. Організаційно-економічні основи первинних кооперативів, спілок /асоціацій/, кооперативних господарств. - В кн.: Розвиток форм господарювання на селі/Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Малік М.Й. та ін. За ред. П.Т. Саблука і В.Я. Месель-Веселяка. - К.: Урожай, 1993. - 0,7 др.арк. *с. 122-123*.
11. Оренда і орендні відносини. - В кн.: Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Малік М.Й. та ін. Розвиток форм господарювання на селі. За ред. П.Т. Саблука і В.Я. Месель-Веселяка. - К.: Урожай, 1993. - 1,0 др.арк. *с. 143-145*.
12. Регулювання економічних відносин в обслуговуючих внутрішньогосподарських кооперативах. - В кн.: Розвиток форм господарювання на селі/Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Малік М.Й. та ін. За ред. П.Т. Саблука і В.Я. Месель-Веселяка. - К.: Урожай, 1993. - 0,3 др.арк. *с. 123-129*.
13. Прогресивные формы организации труда и материального стимулирования работников АПК. Под ред. В.П. Сытника. - К.: Урожай, 1986. - 3,22 печ.л., в т.ч. автора - 1,0 печ.л. *с. 26-28*.
14. Коллективный подряд на хозрасчетной основе. - К.: Урожай, 1984. - 8,0 печ.л., в т.ч. автора - 3,2 печ.л. *с. 160*.
15. Коллективный подряд в сельскохозяйственном производстве. - В кн.: Методическое пособие по изучению темы "Совершенствование экономического механизма хозяйствования в АПК" слушателями повышения квалификации в системе экономического образования руководителей и специалистов колхозов, совхозов. - Ракивно, 1987. - 6,53 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л. *с. 7-42*.
16. Оплата труда в агропромышленном комплексе. - К.: Урожай, 1987. - 22 печ.л., в т.ч. автора - 1,2 печ.л. *с. 35-39*.
17. Эффективность комплексного внедрения мероприятий научной организации труда и управления производством. - В кн.: Повышение эффективности труда в сельском хозяйстве. Под ред. А.А. Бугуцкого. - К.: Урожай, 1980. - 0,3 печ.л. *с. 83-89*.
18. Внутрігосподарський розрахунок і колективний підряд в сільськогосподарських підприємствах. - К.: Урожай, 1988. - 5,6 др.арк., в т.ч. автора - 2,0 др.арк. *с. 16-21*.
19. Организация коллективного, семейного и арендного подрядов на кооперативных началах. - К.: Урожай, 1988. - 2,4 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л. *с. 48*.
20. Совершенствование экономических методов управления агропромышленным комплексом Украинской ССР. - К.: Урожай, 1987. - 2,5 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л.
21. Положения и основные направления работы по внедрению цеховой структуры управления, коллективного подряда, внутрихозяйственного расчета с применением лимитно-чековой формы контроля и оплаты труда от валового дохода в колхозе "Зоря" Костопольского района Ровенской области. - К.: Центр НОТ Госагропрома УССР, 1987. - 7,0 печ.л., в т.ч. автора - 1,3 печ.л. *с. 11-36*.
22. НОТ и эффективность производства. - М.: Колос, 1982. - 0,75 печ.л., в т.ч. автора - 0,4 печ.л. *с.*
23. Эффективность внедрения прогрессивных форм организации и оплаты труда в пчеловодстве. - К.: Госагропром УССР, 1983. - 0,5 печ.л., в т.ч. автора - 0,3 печ.л. *с. 12*.
24. Перспективные формы оплаты труда. - В кн.: Научные основы ведения сельского хозяйства зоны Лесостепи УССР в системе агропромышленного комплекса. Отв. ред. М.В. Хорунжий. - К.: Урожай, 1982. - 0,4 печ.л., в т.ч. автора - 0,2 печ.л. *с. 15*.

25. Нормативы затрат труда на производство сельскохозяйственной продукции на 1991-1995 гг. - Ростов-на-Дону, 1990. - 4,5 печ. л., в т.ч. автора - 0,5 печ. л. с. 134.
2. Рекомендації, методики, методичні рекомендації
26. Методические рекомендации по организации труда на комплексах по выращиванию нетелей. - К.: УНИИЗОСХ, 1979. - 3,5 печ. л., в т.ч. автора - 1,0 печ. л. с. 33-51
27. Методичні рекомендації по розробці системи НОП в молочному скотарстві. - К.: Видавнича база КІНГ, 1978. - 4,5 др.арк., в т.ч. автора - 1,6 др.арк. с. 33-33
28. Рекомендації по оплаті праці в колгоспах Української РСР. - К.: Урожай, 1982. 23,5 др.арк., в т.ч. автора - 2,5 др.арк. с. 44-53
29. Оценка уровня организации труда в сельскохозяйственном предприятии. - В кн.: Комплексное совершенствование организации труда и управления производством /рекомендации/. - М.: ВНИТУСХ, 1982. - 2,0 печ. л., в т.ч. автора - 0,4 печ. л. с. 149-180
30. Методические рекомендации по разработке в колхозах и совхозах сборника "Нормы выработки, времени и обслуживания". - К.: Облполиграфиздат, 1984. - 3,5 печ. л., в т.ч. автора - 1,2 печ. л. с. 55-83.
31. Рекомендации по организации коллективного подряда в молочном скотоводстве. - К.: УкрНИИЗ. Боп., 1984. - 2,25 печ. л., в т.ч. автора - 1,5 печ. л. с. 3-34.
32. Рекомендации по интенсификации кормопроизводства, повышению кормов и рациональному их использованию в животноводстве Украинской ССР и Молдавской ССР. - К.: Урожай, 1984. - 3,36 печ. л., в т.ч. автора - 0,2 печ. л. с. 61-67.
33. Методические рекомендации по технологии выращивания ремонтных телок в специализированных хозяйствах. Раздел оплаты труда. - Б. Церковь: Гортипограф, 1985. - 3,44 печ. л., в т.ч. автора - 1,0 печ. л. с. 52-78.
34. Оплата труда и хозяйственный расчет. Повышение эффективности сельскохозяйственного производства в условиях перевода его на интенсивный путь развития. Рекомендации республиканской научно-практической конференции. - Житомир, 1986. - 0,3 печ. л. с. 19-18.
35. Рекомендации по повышению материальной заинтересованности работников сельского хозяйства в улучшении качества производимой продукции. - М.: ВНИЭСХ, 1987. - 2,25 печ. л., в т.ч. автора - 0,3 печ. л. с. 14-16
36. Організація і стимулювання праці при колективному підряді. Методичні рекомендації для слухачів ФПК сільськогосподарської академії. - К.: УВК УСГА, 1986. - 6,2 др.арк., в т.ч. автора - 2,0 др.арк. с. 3-46.
37. Практическое пособие по организации производства в коллективах, работающих на арендном подряде в растениеводстве. - К.: УПК УСХА, 1990. - 2,0 печ. л., в т.ч. автора - 1,0 печ. л. с. 1-10
38. Положення про організацію внутрігосподарських кооперативів на базі радгоспу "Рубежівський" Києво-Святошинського району Київської області. - К.: УПК УСХА, 1990. - 6,0 др.арк., в т.ч. автора - 4,0 др.арк. с. 20-99.
39. Рекомендації по організації економічних відносин в умовах оренди і внутрігосподарської кооперації. - К.: УПК УСГА, 1990. - 6,0 др.арк., в т.ч. автора - 4,0 др.арк. с. 3-31 с. 24-72
40. Методические рекомендации по переводу предприятий и организаций АПК на новые производственные отношения примени-

- к требованиям рыночной экономики. - К.: ДОП. ІАЕ. 1991. - 4,0 печ. л., в т.ч. автора - 1,0 печ. л. с. 4-18.
41. Рекомендації по організації економічних відносин в умовах внутрігосподарської кооперації. - К.: Урожай, 1992. - 5,5 др. арк., в т.ч. автора - 1,2 др. арк. с. 6-12, 29-64.
 42. Рекомендації по реформуванню колгоспів і радгоспів. - К.: УПК УСГА, 1992. - 4,0 др. арк., в т.ч. автора - 2,0 др. арк. с. 3-22.
 43. Рекомендації по створенню акціонерних товариств в агропромисловому комплексі. - К.: ДОП ІАЕ, 1993. - 4,0 др. арк., в т.ч. автора - 0,5 др. арк. с. 13-22.
 44. Рекомендації по запровадженню акціонерних відносин в агропромисловому виробництві. - К.: ДОП ІАЕ, 1994. - 4,0 др. арк., в т.ч. автора - 1,0 др. арк. с. 8-16.
 45. Методичні рекомендації по приватизації майна радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств. - К.: ДОП ІАЕ. 1994. - 3,6 др. арк., в т.ч. автора - 1,8 др. арк. с. 24-55.
 46. Рекомендації по концентрації майнової власності в підприємствах АПК. - К.: ДОП ІАЕ, 1995. - 1,0 др. арк., в т.ч. автора - 0,3 др. арк. с. 3-7.
 47. Методичний посібник по організації та оплаті праці в колгоспах, радгоспах та інших сільськогосподарських підприємствах. - К.: Урожай, 1991. 7,6 др. арк., в т.ч. автора - 1,2 др. арк. с. 21-31, 62-80.
 48. Методичні рекомендації по оплаті праці від валового доходу в колгоспах і радгоспах. - К.: Урожай. 1991. - 2,6 др. арк., в т.ч. автора - 0,4 др. арк. с. 23-34.
 49. Рекомендації по створенню акціонерних товариств в агропромисловому комплексі. - К.: ДОП ІАЕ, 1995. - 2,6 др. арк., в т.ч. автора - 0,8 др. арк. с. 3-11, 17-21.
 50. Методичні рекомендації по створенню державної холдінгової компанії. - К.: ДОП ІАЕ, 1995. - 1,2 др. арк., в т.ч. автора - 0,5 др. арк. с. 3-9.

3. Статті в наукових збірниках, наукових та науково-практичних журналах

51. Взаємозв'язок форм організації праці і систем його оплати в скотарстві // 36. "Економіка і організація сільського господарства", вип. 48. - К.: Урожай. 1975. - 0,3 др. арк. с. 77-78.
52. Ефект первинного підрозділу // Тваринництво України. - К.: 1975. №7. - 0,3 др. арк. с. 9-12.
53. Продуктивність і оплата праці доярок // Інформаційний бюлетень виставки досягнень народного господарства Української РСР. К.: Урожай, 1976. - №1. 0,2 др. арк. с. 29-31.
54. Оплата праці в тваринництві // В кн.: Рекомендації по оплаті праці в колгоспах Української РСР. - К.: Урожай. 1976. - 30,9 др. арк., в т.ч. автора - 1,9 др. арк. с. 33-43, 164-168, 184-188.
55. Совершенствование оплаты труда работников скотоводства в связи с переходом на индустриальные методы производства // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. - К.: Наукова думка. 1976. - 1,0 печ. л. с. 24.
56. Продуктивність і оплата праці в молочному скотарстві колгоспів Тернопільської області // 36. Економіка і організація сільського господарства, вип. 53. - К., 1977. Урожай. - 0,2 др. арк. с. 52-54.
57. Вдосконалення оплати праці в умовах індустріалізації скотарства. // Вісник сільськогосподарської науки. - 1977. № 5 - 0,6 др. арк. с. 94-99.

58. Удосконалення управління сільськогосподарським виробництвом комплексний підхід // 36. Економіка і організація сільського господарства. вип. 58. - К. Урожай 1978. - 0.4 др. арк., в т.ч. автора - 0.3 др. арк. с. 90-93.
59. Оплата за якість в нетельних господарствах // 36. Економіка і організація сільського господарства. Вип. 56. - К., 1978. - 0.4 др. арк. с. 54-58
60. Виробництво зерна- наукову основу // Хлібороб України. - 1978, №10. - 0.5 др. арк., в т.ч. автора - 0.2 др. арк. с. 4-8.
61. Совершенствование оплаты труда на комплексах по производству продукции животноводства // Экономика Советской Украины. - 1973, №2. - 0.7 печ. л.
62. 30 тис. карбованців від впровадження НОТ // Тваринництво України. - 1978, №2. - 0.8 др. арк., в т.ч. автора - 0.3 др. арк. с. 11-15
63. Организация труда при производстве зерна. - М.: Колос, 1978. 0.6 печ. л., в т.ч. автора - 0.3 печ. л. с. 12.
64. На основі системного підходу // Тваринництво України. - 1978, №12. - 0.2 др. арк. с. 26-27.
65. Планування і організація впровадження міроприємств НОП. // 36. Економіка і організація сільського господарства. Вип. 62. - К.: Урожай. 1980. - 0.4 др. арк. с. 76-81.
66. Управління і організація праці в базовому колгоспі // 36. Економіка і організація сільського господарства. Вип. 62. К. Урожай. 1980. 0.3 др. арк., в т.ч. автора - 0.1 др. арк. с. 26-28.
67. Ефективність комплексного впровадження міроприємств НОП і управління сільськогосподарським виробництвом // Вісник сільськогосподарської науки. - 1980, №3. - 0.6 др. арк., в т.ч. автора - 0.3 др. арк. с. 62-64.
68. Комплексне впровадження НОП і управління виробництвом в колгоспах і радгоспах // Вісник сільськогосподарської науки. - 1979, №11. - 0.5 др. арк., в т.ч. автора - 0.3 др. арк. с. 86-88.
69. Вопросы совершенствования организации труда в растениеводстве // Экономика Советской Украины. - 1979, №11. - 0.3 др. арк., в т.ч. автора - 0.2 др. арк. с. 93-94.
70. Комплексное совершенствование организации производства труда и управления в сельскохозяйственных предприятиях // Сб. Социально-экономические проблемы использования трудовых ресурсов в сельском хозяйстве. - Полтава, 1979. - 0.2 печ. л., в т.ч. автора - 0.1 печ. л. с. 33-34.
71. Механізована бригада в тваринництві // Тваринництво України, 1982. №2. - 0.5 др. арк., в т.ч. автора - 0.3 др. арк. с. 1-4.
72. Организация аккордно-премиальной оплаты труда с повременным финансированием // Сб. Экономика и организация сельского хозяйства. Вип. 72: Оплата труда в зависимости от конечных результатов производства. - К.: Урожай, 1983. - 0.3 печ. л. с. 16-20
73. Оплата труда и материальное стимулирование за конечные результаты работы. - К.: ВНИИТИ, 1983. - 0.23 печ. л., в т.ч. автора - 0.1 печ. л. с. 5.
74. Оплата труда рабочих районного объединения "Сельхозхимия" за конечные результаты работы. - В сб.: Коллективный подряд и проблемы материального стимулирования труда работников сельского хозяйства за конечные результаты производства / тезисы докладов научной конференции. 13-15 ноября 1984г. Пенза. - М.: ВНИЭСХ. 1984. с. 124-125. - 0.3 печ. л. с. 124-125.
75. За прогресивно зростаючими розцінками // Тваринництво України. - 1984. №9. - 0.3 др. арк., в т.ч. автора - 0.1 др. арк. с. 12-14.

76. Відповідно до вимог часу// Тваринництво України.- 1985. №3.- 0.3 др.арк., в т.ч. автора - 0,2 др.арк.
77. Опыт перевода трудовых коллективов в животноводстве на бригадный подряд// Сб.: Экономика и организация сельского хозяйства. №76. Кадры сельского хозяйства и социально-экономическое развитие села.- К.: Урожай, 1986.- 0.4 печ.л., в т.ч. автора - 0.2 печ.л. с. 87-89.
78. Прогрессивная форма хозрасчетных отношений // Экономика Советской Украины.-1987. №3.- 0.2 печ.л. с. 93-94.
79. Рационально на кожному робочому місці // Тваринництво України.- 1988. №4.- 0.4 др.арк., в т.ч. автора - 0.2 др.арк./и/с.
80. Протизатратний підряд. "Сільські вісті" 20 травня 1988.-0.4 др.арк., в т.ч. автора - 0.2 др.арк.
81. Коллективный, семейный, индивидуальный и арендный подряд. //Под знаменем ленинизма.- 1989. №4.- 1.2 др.арк., в т.ч. автора - 0.8 печ.л. с. 61-67.
82. Надежная основа самостоятельности//Под знаменем ленинизма.- 1989. №9.- 0.5 печ.л. с. 9-12.
83. Внутрихозяйственная кооперация в колхозах и совхозах//Сб. Региональные проблемы социально-экономического развития и совершенствования управления АПК.- Саратов, 1989.- 0.6 печ.л. с. 27-35
84. Внутрихозяйственная кооперация в колхозах и совхозах//Тезисы Всесоюзной конференции "Внутрихозяйственный, хозрасчетный, арендный подряд в новых условиях хозяйствования". Тбилиси. М., 1989.- 0.1 печ.л. с. 76.
85. Стимулирование работников подрядных подразделений из хозрасчетного дохода// Сб.86 "Экономика и организация сельского хозяйства". - К.: Урожай, 1990.- 0.4 печ.л. с. 39-39.
86. Развитие внутрихозяйственной кооперации.- К.: УПК УСХА, 1990.- 0.2 др.арк. с. 4.
87. Економічні відносини в підприємствах АПК. Доповідь-аналіз "Сільське господарство України". - К.: ІАЕ, 1993.- 0.1 др.арк. с. 16.
88. Реформування внутрішньогосподарських відносин в АПК. Тези доповідей міжнародного симпозиуму економістів-аграрників "Аграрні реформи в країнах СНД, Центральної і Східної Європи при переході до ринкових відносин". - К.: ІАЕ, 1992.- 0.1 др.арк. с. 7-18.
89. Экономические отношения и формы хозяйствования в АПК Украины//В сб.: Аграрные реформы в странах СНГ, Центральной и Восточной Европы при переходе к рыночным отношениям: Научно-исследовательские аспекты. Доклады и выступления на международном симпозиуме экономистов-аграрников. Киев 11-16 октября 1993.- К.: ИАЗ, 1994.- 0.3 печ.л. с. 241-249.
90. Вопросы совершенствования системы оплаты труда работников сельского хозяйства// В сб.: Повышение эффективности использования труда и социальное развитие села УССР.- К.: Ю ВАСХНИЛ, 1985.- 0.8 печ.л., в т.ч. автора - 0.4 печ.л. с. 11-19
91. Формування внутрігосподарських відносин на кооперативних засадах //Економіка АПК. 1995- №8.- 0,6 др.арк., в т.ч. автора- 0.4 др.арк. с. 37-41.

Наукові звіти, доповіді, пропозиції

92. Розробити теоретичні і методичні основи формування і господарських АПК на основі приватизації майна і землі. Заключний звіт ІАЕ УААН. Автор, науковий керівник і виконавець. К., 1995. 9.0 др.арк., в т.ч. автора - 3,2 др.арк. с. 170.
93. Разработать предложения по совершенствованию оплаты труда колхозников в условиях индустриализации и интенсификации

- сельского хозяйства. Заключительный отчет отдела нормирования, организации и оплаты труда. Проблема 1703.- К., 1976.- 180 с., в т.ч. автора - 26 с. /1 печ.л./.
94. Разработать и внедрить комплексные мероприятия по НОТ и управлению производством в базовых колхозах и совхозах Украинской ССР. Заключительный отчет проблемной группы сектора НОТ. Проблема Ш, задание 0.51.10.03.- К., 1981.- 229 с., в т.ч. автора - 130 с. /5 печ.л./
95. Разработать предложения по материальному стимулированию колхозников за увеличение производства продукции, улучшение ее качества и повышение эффективности общественного производства. Заключительный отчет сектора оплаты труда. Программа ГКНТ СССР. 0.51.103.06.02.- К., 1986.- 236 с., в т.ч. автора - 42 с. /1,5 печ.л./
96. Научно-технический прогресс - главный фактор ускорения развития агропромышленного производства /доклад-анализ/. - К.: УПК УСХА, 1989.- 3,6 печ.л., в т.ч. автора - 0,3 печ.л. е. 53-60
97. Нормативы затрат труда на 1 га посева, голову скота, центнер продукции растениеводства и животноводства и на 1000 рублей валовой продукции сельского хозяйства /рукопись/. Заключительный отчет по сектору.- К., 1989.- 101 с., в т.ч. автора - 22 с. /0,8 печ.л./
98. Анализ и оценка развития форм хозяйствования на селе в Украинской ССР. Заключительный отчет сектора. Автор, руководитель, исполнитель.- К., 1990.- 55 с., в т.ч. автора- 40 с. /1,5 друк. арк./
99. Разработка механизма управления экономической и социальной сферы на основе расширения прав самоуправления и самофинансирования. Заключительный отчет сектора.- К., 1990.- 156 с., в т.ч. автора - 76 с. /3 печ.л./
100. Разработать предложения по усовершенствованию экономического механизма внутрихозяйственной кооперации и арендных отношений в сельскохозяйственном производстве. Заключительный отчет сектора внутрихозяйственной кооперации. Автор, научный руководитель, исполнитель./.- К., 1990.- 121 с., в т.ч. автора - 60 с. /2,5 печ.л./.

Малік Н.І. Проблеми мотивації виробничої діяльності в аграрній сфері АПК (методологія і організація).

Дисертацією являється рукопис. Дисертація на соискание ученої ступені доктора економічних наук по спеціальності 08.07.02 - Економіка сільськогосподарського господарства і АПК. Інститут аграрної економіки УААН, Київ, 1996.

Розкрито методологічні і теоретичні основи розвитку і функціонування механізмів мотивації виробничої діяльності в сільськогосподарському виробництві на мікроекономічному рівні. Обґрунтовано методичні підходи і дані практичні рішення проблем реформування відносин власності, форм господарської і підприємницької діяльності. Розроблено методичні підходи до реформування колективних сільськогосподарських підприємств і удосконаленню матеріального стимулювання праці працівників підприємств.

Malik M.Y. *The Problems of Motivation of Production Activities in the Agrarian Sphere of Agro-Industrial Complex (Methodology and Organization)*.

The thesis is a manuscript. Thesis is submitted for the maintaining of the scientific degree of Doctor of Economic Sciences in speciality 08.07.02 - Economics of Agriculture and Agro-Industrial Complex. Institute of Agrarian Economics of the Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, Kyiv, 1996.

The methodological and theoretical foundations of the development and functioning of the motivation mechanisms of production activities at the microeconomics level have been explored. The methodological approaches and practical solutions of problems in reforming property relationship, forms of production and business have been grounded. Worked out the methodological approaches to the reforming of collective agricultural enterprises and improving of labour economic incentives for their workers.

Ключові слова: власність, приватизація, виробнича діяльність, підприємство, кооперація, оплата праці.

Підписано до друку 27.02.1996 р. Формат 60x84 1/16
Папір друкарський. Обл.-вид. арк. 2. 0. Ум. друк. арк. 2. 0. Тираж 100
Зам. № 32.

Доп Інституту аграрної економіки УААН
252127, м. Київ, Героїв Оборони, 8

AB 34.232